

УДК 159.922.76:364.4-053.2

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.24>

Наталія РОСОХА

викладачка кафедри соціальної роботи, Відокремлений структурний підрозділ закладу вищої освіти «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна» Карпатський інститут підприємництва, вул. Заводська, 1а, м. Хуст, Закарпатська обл., Україна, 90400

ORCID: 0009-0005-2986-689X

Бібліографічний опис статті: Росоха, Н. (2025). Значення психологічних інтервенцій і соціально-психологічної реабілітації дітей з інвалідністю. *Ввічливість. Humanitas*, 6, 201–206, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.24>

ЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ІНТЕРВЕНЦІЙ І СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЬ

Метою статті є теоретичне обґрунтування сутності психологічних інтервенцій та аналіз їх ролі й ефективності у процесі соціально-психологічної реабілітації дітей з інвалідністю. *Методологія.* Методологічною основою дослідження виступає міждисциплінарний підхід, що поєднує положення соціальної роботи, психології, педагогіки та реабілітаційних наук. У роботі використано методи аналізу, порівняння, систематизації та узагальнення результатів вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень. У статті розкрито зміст і класифікацію психологічних інтервенцій, обґрунтовано їх системний, індивідуалізований та доказовий характер. Проаналізовано когнітивно-поведінкові, гуманістичні, ігрові, арттерапевтичні, сенсорні та інтегровані підходи як ефективні засоби психосоціальної корекції та підтримки дітей з інвалідністю. Особливу увагу приділено ролі сім'ї та значенню залучення батьків до реабілітаційного процесу як важливого ресурсу підвищення результативності втручань. *Наукова новизна.* Наукова новизна полягає у системному узагальненні психологічних інтервенцій як ключового елементу соціально-психологічної реабілітації дітей з інвалідністю та обґрунтуванні доцільності інтеграції традиційних психокорекційних методів із сучасними цифровими технологіями, зокрема VR/AR. Показано, що комплексне поєднання різних форм інтервенцій сприяє розвитку когнітивних, емоційних і соціальних навичок дитини, підвищенню її адаптаційного потенціалу та якості життя. *Висновки.* Зроблено висновок, що психологічні інтервенції є необхідною складовою інклюзивної соціально-психологічної практики, оскільки забезпечують гуманістично орієнтовану підтримку дитини, сприяють її соціальному включенню та психологічному благополуччю. Визначено перспективи подальших досліджень, пов'язані з емпіричною оцінкою ефективності комплексних програм психологічної реабілітації та вивченням їх довготривалого впливу на розвиток і соціалізацію дітей з інвалідністю.

Ключові слова: психологічні інтервенції, соціально-психологічна реабілітація, інклюзивне середовище, соціальна робота, психосоціальна підтримка, діти з інвалідністю.

Nataliia ROSOKHA

Lecturer at the Department of Social Work, Separate Structural Subdivision of Higher Education Institution «Open International University of Human Development «Ukraine» Carpathian Institute of Entrepreneurship, 1a Zavodska str., Khust, Zakarpattia region, Ukraine, 90400

ORCID: 0009-0005-2986-689X

To cite this article: Rosokha, N. (2025). Znachennia psykholohichnykh interventsii i sotsialno-psykholohichni rehabilitatsii ditei z invalidnist [The significance of psychological interventions and socio-psychological rehabilitation of children with disabilities]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 6, 201–206, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.6.24>

THE SIGNIFICANCE OF PSYCHOLOGICAL INTERVENTIONS AND SOCIO-PSYCHOLOGICAL REHABILITATION OF CHILDREN WITH DISABILITIES

The purpose of the article is to provide a theoretical substantiation of the essence of psychological interventions and to analyze their role and effectiveness in the process of socio-psychological rehabilitation of children with disabilities.

© Н. Росоха, 2025

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

Methodology. The methodological framework of the study is based on an interdisciplinary approach that integrates concepts from social work, psychology, pedagogy, and rehabilitation sciences. The research employs methods of analysis, comparison, systematization, and generalization of findings from domestic and international scholarly studies. The article reveals the content and classification of psychological interventions and substantiates their systemic, individualized, and evidence-based nature. Cognitive-behavioral, humanistic, play-based, art therapy, sensory, and integrated approaches are analyzed as effective means of psychosocial correction and support for children with disabilities. Particular attention is paid to the role of the family and the significance of parental involvement in the rehabilitation process as an important resource for enhancing the effectiveness of interventions. *Scientific novelty.* The scientific novelty lies in the systematic generalization of psychological interventions as a key element of socio-psychological rehabilitation of children with disabilities and in substantiating the feasibility of integrating traditional psychocorrective methods with modern digital technologies, in particular virtual and augmented reality (VR/AR). It is demonstrated that a comprehensive combination of various forms of interventions contributes to the development of children's cognitive, emotional, and social skills, increases their adaptive potential, and improves their quality of life. *Conclusions.* It is concluded that psychological interventions constitute an essential component of inclusive socio-psychological practice, as they provide humanistically oriented support for the child, promote social inclusion, and enhance psychological well-being. Prospects for further research are identified, including the empirical evaluation of the effectiveness of comprehensive psychological rehabilitation programs and the study of their long-term impact on the development and socialization of children with disabilities.

Key words: psychological interventions, socio-psychological rehabilitation, inclusive environment, social work, psychosocial support, children with disabilities.

Актуальність проблеми. Сучасні соціальні, освітні та гуманітарні трансформації актуалізують проблему забезпечення якісної соціально-психологічної реабілітації дітей з інвалідністю. Зміщення акцентів від суто медичної моделі до біопсихосоціального підходу вимагає переосмислення ролі психологічної підтримки як провідного чинника розвитку, адаптації та соціального включення дитини з інвалідністю. Особливого значення набувають психологічні інтервенції як інструмент формування емоційної стійкості, соціальних навичок та самостійності дітей з інвалідністю. У сучасних наукових дослідженнях поняття «діти з інвалідністю» розглядається крізь призму взаємодії індивідуальних особливостей дитини та умов соціального середовища. Відповідно до Міжнародної класифікації функціонування, інвалідність трактується як результат взаємодії порушень функцій організму з бар'єрами середовища (World Health Organization, 2011). Дослідники підкреслюють значущість психологічних інтервенцій у компенсації емоційних, поведінкових та соціальних труднощів, наголошуючи на їх доказовості, індивідуалізації та системності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Класичні та сучасні дослідження у сфері соціальної та дитячої психології засвідчують, що ефективність психологічних інтервенцій значною мірою визначається урахуванням соціокультурного та психоемоційного контексту розвитку дитини. Зокрема, Г. Андрєєва та М. Бочаров наголошують, що психологічні втручання мають реалізовуватися в умовах підтримувального середовища та бути зорієн-

тованими на розвиток дитини в межах її зони найближчого розвитку. (Андрєєва, 2006; Бочаров, 2019).

Вагоме місце у наукових дослідженнях займають арттерапевтичні підходи як ефективний спосіб психосоціальної реабілітації дітей з інвалідністю. О. Вознесенська зазначає, що арттерапія сприяє стабілізації психоемоційного стану, розвитку самовираження та соціальних навичок у дітей (Вознесенська, 2015). У працях Н. Росохи обґрунтовано доцільність поєднання традиційних арттерапевтичних методів із цифровими технологіями (VR/AR) як засобу підвищення мотивації та результативності психокорекційних програм для дітей з інвалідністю (Росоха, 2025).

Міжнародні дослідження засвідчують ефективність когнітивно-поведінкових інтервенцій у роботі з дітьми з інвалідністю. Так, В. Gordon і К. Browne підкреслюють, що інтеграція когнітивно-поведінкових технік у реабілітаційні програми сприяє зниженню емоційних і поведінкових труднощів та розвитку соціальних навичок (Gordon & Browne, 2020). S. Li та співавтори у систематичному огляді доводять, що такі інтервенції позитивно впливають не лише на дітей, але й на психологічний стан батьків, що є важливою умовою комплексної реабілітації (Li et al., 2024). Подібні висновки роблять К. Ranta та співавтори, акцентуючи увагу на ролі сімейного контексту у підвищенні ефективності втручань (Ranta et al., 2024).

У межах екологічного підходу U. Bronfenbrenner підкреслює, що результа-

тивність психологічних інтервенцій залежить від узгодженої взаємодії дитини з різними рівнями соціального середовища – сім'єю, освітніми інституціями та спільнотою (Bronfenbrenner, 1979). Ці положення узгоджуються з міжнародними документами UNICEF та ВООЗ, які закріплюють право дітей з інвалідністю на доступ до інклюзивних, науково обґрунтованих програм психосоціальної підтримки (United Nations, 2006; World Health Organization, 2010).

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування сутності психологічних інтервенцій та аналіз їх ефективності у соціально-психологічній реабілітації дітей з інвалідністю. Методологічною основою дослідження виступає міждисциплінарний підхід, що поєднує положення соціальної роботи, психології, педагогіки та реабілітаційних наук. У роботі використано методи аналізу, порівняння, систематизації та узагальнення результатів вітчизняних і зарубіжних наукових досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній психологічній науці психологічні інтервенції розглядаються як цілеспрямований, систематичний та методично обґрунтований вплив фахівця на психічний, емоційний і поведінковий стан особистості з метою підтримки, корекції або розвитку її адаптивних можливостей (Gordon & Browne, 2020; Kazdin, 2017). Аналіз нормативно-правових документів, зокрема Конвенції ООН про права осіб з інвалідністю, засвідчує державне визнання пріоритетності соціальної інтеграції та психологічної підтримки дітей з інвалідністю (United Nations, 2006). Водночас результати емпіричних досліджень вказують на необхідність адаптації існуючих психологічних методик до індивідуальних особливостей дітей та впровадження комплексних, доказових інтервенцій у практику соціально-психологічної реабілітації (Ranta et al., 2024).

У наукових дослідженнях підкреслюється, що психологічні інтервенції для дітей з інвалідністю мають бути науково обґрунтованими, індивідуалізованими та результативними (Gordon & Browne, 2020). Вони охоплюють когнітивно-поведінкові програми, ігрові та арттерапевтичні методи, сенсорну стимуляцію, а також роботу з батьками як важливим ресурсом реабілітації (Li et al., 2024; Ranta et al.,

2024). Доведено, що поєднання різних форм інтервенцій у межах комплексних програм дозволяє ефективніше впливати на когнітивний, емоційний і соціальний розвиток дитини.

Психологічні інтервенції у роботі з дітьми з інвалідністю ґрунтуються на сукупності теоретичних підходів, які визначають принципи планування, реалізації та оцінювання психокорекційних програм. Методологічною основою більшості сучасних моделей виступає системний підхід, що розглядає дитину як цілісну особистість у контексті взаємодії з соціальним та фізичним середовищем і враховує індивідуальну динаміку її розвитку (Bronfenbrenner, 1979). Системний характер психологічних інтервенцій передбачає діагностично-корекційний цикл, який включає оцінку психоемоційного стану дитини, визначення цілей втручання, застосування відповідних методів і аналіз їх ефективності (див. Табл. 1).

Важливе місце у структурі психологічних інтервенцій посідає когнітивно-поведінковий підхід, спрямований на корекцію неадаптивних когнітивних схем і форм поведінки, а також формування навичок саморегуляції, соціальної взаємодії та подолання стресових ситуацій (Kazdin, 2017; Ranta et al., 2024). Застосування цього підходу у роботі з дітьми з інвалідністю дозволяє зменшувати прояви тривожності, підвищувати рівень соціальної компетентності та сприяти розвитку адаптивної поведінки у навчальному й соціальному середовищі (Cooper, Loades, & Russell; Ranta et al., 2024).

Гуманістичний підхід акцентує увагу на унікальності кожної дитини, її внутрішніх ресурсах і потенціалі розвитку. У межах цього напрямку психологічні інтервенції спрямовані на створення емоційно безпечного, підтримувального середовища, що сприяє самовираженню, формуванню позитивного самосприяття та розвитку емоційної стійкості. Значну роль у гуманістичній парадигмі відіграють ігрові та арттерапевтичні методи, які використовуються як засіб опосередкованої роботи з емоційними переживаннями та соціальними труднощами дитини. Арттерапевтичні інтервенції розглядаються як ефективний інструмент психологічної підтримки, що дозволяє дитині виражати внутрішні переживання у символічній формі, розвивати самосвідо-

Таблиця 1

Психологічні інтервенції у реабілітаційному процесі дітей з інвалідністю

№	Інтервенція	Опис	Результати застосування
1	Когнітивно-поведінкові техніки (КПТ)	Структуровані вправи та завдання, спрямовані на модифікацію неадаптивних схем мислення і поведінки (Li et al., 2024; Ranta et al., 2024).	Зменшення тривожності; розвиток адаптивної поведінки; підвищення самоконтролю.
2	Ігрові підходи	Використання символічних і рольових ігор для опанування соціальних ролей і самовираження (Malchiodi, 2012).	Розвиток соціальних навичок, емоційної саморегуляції та взаємодії.
3	Арттерапія	Творчі заняття (малювання, ліплення, музика) як спосіб вираження почуттів та переживань (Gordon & Browne, 2020; Malchiodi, 2012).	Підтримка емоційної стабільності; підвищення самооцінки; формування самосвідомості.
4	Сенсорна інтеграція	Комплекс вправ на стимуляцію сенсорних систем (дотик, слух, пропріоцепція, вестибуляріка) (Cooper, Loades, & Russell, 2018) Li et al., 2024).	Покращення сенсорної обробки, уваги, адаптації до середовища.
5	Інтегровані психокорекційні програми	Комбінація КПТ, ігрових та арттерапевтичних технік у межах комплексної реабілітаційної програми (Ranta et al., 2024).	Комплексний розвиток когнітивних, емоційних та соціальних навичок.
6	VR / AR-технології в психокорекції	Використання віртуальної та доповненої реальності для моделювання навчальних і соціальних ситуацій (Росоха, 2025)	Підвищення мотивації; розвиток когнітивних, соціальних та моторних навичок.
7	Підтримка батьків	Навчальні та консультувальні втручання для батьків з метою покращення сімейної підтримки (Li et al., 2024).	Підсилення ефективності інтервенцій через оптимізацію сімейної взаємодії.
8	Навчальні та функціональні тренінги	Психолого-педагогічні вправи для розвитку життєвих і адаптивних навичок (Gordon & Browne, 2020).	Формування базових соціальних адаптаційних стратегій.

Джерело: сформовано автором

мість і навички емоційної регуляції (Gordon & Browne, 2020; Malchiodi, 2012). Їх інтеграція з когнітивно-поведінковими та ігровими методами забезпечує комплексний вплив на психоемоційний стан і соціальну адаптацію дитини (Li et al., 2024; Ranta et al., 2024).

Окремий напрям сучасних психокорекційних програм становлять сенсорні та інтегровані підходи, орієнтовані на оптимізацію процесів сенсорної обробки та формування навичок саморегуляції. Сенсорні інтервенції сприяють зниженню рівня дезадаптивних реакцій, підвищенню концентрації уваги та покращенню взаємодії дитини з навколишнім середовищем. Це є особливо важливим для дітей з комплексними порушеннями розвитку (Li et al., 2024).

Сучасні цифрові технології розширюють можливості психологічних інтервенцій шляхом використання комп'ютерних ігор, віртуальної та доповненої реальності. Такі засоби створюють контрольоване, мотиваційно привабливе середовище для розвитку когнітивних, соціальних і моторних навичок, а також дозволяють індивідуалізувати психокорекційні програми відповідно до потреб конкретної

дитини [Росоха, 2025]. Ефективність психологічних інтервенцій у роботі з дітьми з інвалідністю забезпечується поєднанням когнітивно-поведінкових, гуманістичних, сенсорних та інтегрованих підходів, доповнених сучасними цифровими технологіями. Така методологічна багатовимірність створює умови для комплексного впливу на емоційний, когнітивний і соціальний розвиток дитини та підвищення її адаптаційного потенціалу.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведений теоретико-емпіричний аналіз засвідчує, що психологічні інтервенції є необхідним елементом системи соціально-психологічної реабілітації дітей з інвалідністю. Результати дослідження підтверджують результативність втручань, які мають системний вплив на когнітивну, емоційну та соціальну сфери розвитку дитини. В цілому це підвищує адаптаційний потенціал та сприяє покращенню якості життя як самої дитини, так і її сім'ї. Слід відзначити роль індивідуалізації програм психологічної підтримки з урахуванням вікових, психофізичних та соціальних особливостей дітей, а також активне залучення батьків до реабілітаційного процесу.

Водночас результати аналізу свідчать про наявність низки науково-практичних проблем, пов'язаних із впровадженням психологічних інтервенцій у реальну практику реабілітації. Серед них: потреба у стандартизації програм втручання, адаптації доказових методик до умов інклюзивного середовища та різних типів інвалідності, а також недостатня кількість досліджень, спрямованих на оцінку віддалених результатів психологічної підтримки. Перспективи подальших наукових досліджень доцільно пов'язувати з апробацією та емпірич-

ною перевіркою ефективності комплексних програм психологічних інтервенцій у довготривалій перспективі. Актуальними напрямками є вивчення впливу інтегрованих моделей втручання на рівень функціональної незалежності, соціальної включеності та емоційного благополуччя дітей з інвалідністю; аналіз ролі сучасних цифрових технологій (VR/AR, цифрові ігрові платформи) у підвищенні мотивації та результативності реабілітаційних програм; а також дослідження впливу психологічної підтримки на сімейну систему загалом.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреева Г. М. Соціальна психологія. Київ : Либідь, 2006. 368 с.
2. Бочаров, М. Психологічні особливості дітей з інвалідністю та методи їх діагностики. Київ : Університетська книга, 2019. 240 с.
3. Вознесенська О. Л. Арт-терапія як засіб психосоціального відновлення особистості. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2015. № 3(29). С. 40–47.
4. Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю : міжнародний документ від 13 грудня 2006 р. *Офіційний вісник України*. 2010. № 17. С. 799.
5. Росоха Н. Використання арттерапевтичних методів у груповій розвивально-корекційній роботі з дітьми. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2025. № 2(57). С. 167–173. DOI: <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.57.167-173>
6. Росоха Н. Вплив соціально-психологічних інтервенцій як елементу комплексної реабілітації на соціальне включення дітей з інвалідністю. *Соціальна робота і психологія*. 2025. С. 107–109. URL: <https://fileview.ukr.net> (дата звернення: 27.11.2025).
7. Росоха Н. Технології віртуальної та доповненої реальності в інклюзивному середовищі. *Humanitas*. 2025. № 4. С. 119–126. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.16>
8. Bronfenbrenner U. *The Ecology of Human Development*. Cambridge : Harvard University Press, 1979. 352 p.
9. Cooper K., Loades M., Russell A. Adapting psychological therapies for autism. *BMJ*. 2018. Vol. 361. k1672.
10. Gordon B., Browne K. *Psychological Interventions with Children with Disabilities*. London : Routledge, 2020. 222 p.
11. Kazdin A. E. *Research Design in Clinical Psychology*. 5th ed. New York : Pearson, 2017. 542 p.
12. Li S., Xiong X., Zhang Y. et al. Cognitive-based interventions for parents of children with developmental disabilities. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2024. Vol. 54. P. 3316–3335.
13. Malchiodi C. A. *Art Therapy with Children: From Infancy to Adolescence*. New York : Guilford Press, 2012. 344 p.
14. Ranta K., Saarimäki H., Gummerus J. et al. Psychological interventions for parents of children with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disabilities*. 2024. Vol. 29, No. 2. P. 500–535.
15. World Health Organization. *Community-Based Rehabilitation: CBR Guidelines*. Geneva : WHO, 2010. 376 p.
16. World Health Organization. *International Classification of Functioning, Disability and Health (ICF)*. Geneva : WHO Press, 2011. 342 p.

REFERENCES:

1. Andrieieva, H. M. (2006). *Sotsialna psykholohiia* [Social psychology]. Kyiv: Lybid [in Ukrainian].
2. Bocharov, M. P. (2019). *Psykholohichni osoblyvosti ditei z invalidnistiu ta metody yikh diahnostryky* [Psychological characteristics of children with disabilities and methods of their diagnosis]. Kyiv: Universytetska knyha [in Ukrainian].
3. Voznesenska, O. L. (2015). *Art-terapiia yak zasib psykhosotsialnoho vidnovlennia osobystosti* [Art therapy as a means of psychosocial rehabilitation]. *Aktualni problemy sotsiolohii, psykholohii, pedahohiky*, 3(29), 40–47 [in Ukrainian].
4. United Nations. (2006). *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*. Official Bulletin of Ukraine, 17, 799 [in Ukrainian].
5. Rosokha, N. (2025). *Vykorystannia artterapevtychnykh metodiv u hrupovii rozvyvalno-korektsiinii roboti z ditmy* [Use of art therapy methods in group developmental and corrective work with children]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: Pedagogy. Social Work*, 2(57), 167–173. <https://doi.org/10.24144/2524-0609.2025.57.167-173> [in Ukrainian].

6. Rosokha, N. (2025). Vplyv sotsialno-psykhologichnykh interventsii yak elementu kompleksnoi reabilitatsii na sotsialne vkluchennia ditei z invalidnistiu [Impact of socio-psychological interventions as an element of comprehensive rehabilitation]. *Social Work and Psychology*, 107–109. Retrieved from <https://fileview.ukr.net> [in Ukrainian].
7. Rosokha, N. (2025). Tekhnolohii virtualnoi ta dopovненоi realnosti v inkluzyivnomu seredovyshchi [Virtual and augmented reality technologies in an inclusive environment]. *Humanitas*, 4, 119–126. <https://doi.org/10.32782/humanitas/2025.4.16> [in Ukrainian].
8. Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development*. Cambridge: Harvard University Press.
9. Cooper, K., Loades, M., Russell, A. (2018). Adapting psychological therapies for autism. *BMJ*, 361, k1672.
10. Gordon, B., Browne, K. (2020). *Psychological interventions with children with disabilities*. London: Routledge.
11. Kazdin, A. E. (2017). *Research design in clinical psychology* (5th ed.). New York: Pearson.
12. Li, S., Xiong, X., Zhang, Y., et al. (2024). Cognitive-based interventions for parents of children with developmental disabilities. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 54, 3316–3335.
13. Malchiodi, C. A. (2012). *Art therapy with children: From infancy to adolescence*. New York: Guilford Press.
14. Ranta, K., Saarimäki, H., Gummerus, J., et al. (2024). Psychological interventions for parents of children with intellectual disabilities. *Journal of Intellectual Disabilities*, 29(2), 500–535.
15. World Health Organization. (2010). *Community-based rehabilitation: CBR guidelines*. Geneva: WHO.
16. World Health Organization. (2011). *International classification of functioning, disability and health (ICF)*. Geneva: WHO Press.

Дата надходження статті: 06.11.2025

Дата прийняття статті: 19.11.2025

Опубліковано: 30.12.2025